

این فایل بخشی از کتاب «داعش؛ خاورمیانه در آتش جهادگرایی» نوشته [کریم پورحمزای](#) است که نشر [نوگام](#) برای جذب حمایت مالی معرفی کرده است.

نوگام یک نشر الکترونیکی است که کتاب‌های خود را با حمایت مالی همگانی منتشر می‌کند. نویسندگان می‌توانند کتاب خود را به نوگام معرفی کنند و نوگام بعد از تایید کتاب، بخشی از آن را در وبسایت خود می‌گذارد تا حامیان با حمایت مالی از کتاب، هزینه انتشار آن را تامین کنند. بعد از آن‌که کتاب حمایت مالی لازم را کسب کرد، حق‌التالیف نویسنده پرداخت می‌شود، کتاب الکترونیک بر روی وبسایت نوگام قرار می‌گیرد و رایگان قابل دانلود خواهد بود تا در دسترس همگان قرار بگیرد. هر کسی می‌تواند از کتاب‌های ما با هر مبلغی حمایت کند.

دوستان نوگام از کتاب‌ها حمایت می‌کنند نه تنها به این دلیل که دوست دارند کتاب مورد علاقه‌شان چاپ شود، بلکه معتقدند نوگام فرصتی است برای نویسندگان و مترجمانی که به هر دلیل نتوانسته‌اند کتاب خود را منتشر کنند و همچنین خوانندگانی که دسترسی محدودی به کتاب دارند.

شما هم می‌توانید به وبسایت نوگام مراجعه کرده و از این کتاب حمایت کنید یا مستقیم به سایت پی‌پل رفته و مبلغ اهدایی خود را به این ایمیل واریز کنید: Payment@nogaam.com
اگر داخل ایران هستید گزینه داخل ایران را انتخاب کنید و با کارت‌های عضو شتاب خود به راحتی پرداخت آنلاین را انجام بدهید. میزان حمایت از کتاب‌ها دلخواه است.

جهادگرایی در سایه تشبهای منطقه ای و جهانی

جهادگرایی امروزه یک پدیده جهانی است. این ایدئولوژی قادر به جذب افراد مختلفی از قاره‌های مختلف دنیاست. طبق ادعای مرکز مطالعاتی سوفان ۸۶ ملیت از نقاط مختلف جهان وارد خاک سوریه و عراق شده تا به جهاد بپردازند. علیرغم بمباران‌هایی که از سال ۲۰۱۴ بر علیه جهادگرایی، به‌خصوص داعش، در سوریه صورت گرفته جهادگرایی خارج از عدد ۱۲ هزار نفر در سال ۲۰۱۴ به ۲۷ تا ۳۱ هزار نفر در سال ۲۰۱۵ افزایش یافته‌اند.¹ گروه‌هایی که تا یک دهه پیش در «جنگ بر علیه ترور» هدف سخت‌ترین حملات نظامی و اطلاعاتی بودند به راحتی قادرند در لیبی بر علیه نظام قذافی نبرد کرده و پس از سرنگونی او نیروهای خود را به سوریه و برای جهاد بر علیه بشار اسد منتقل کنند. علیرغم ویرانی‌های گسترده در مناطق تحت کنترل گروه‌های مسلح در سوریه و عراق، که شامل ویرانی موسسات زیربنایی نیز می‌شود، این گروه‌ها از خدمات ارتباطی مانند اینترنت و دیگر خطوط امداد و لجستیک بهره‌مندند. گزارش‌های ارائه شده در ۲۰۱۴ نشان دهنده آن است که گروهی مانند داعش قدرت استخراج نفت در سوریه و قاچاق و فروش آن در ترکیه را دارد. همان گزارش‌ها اضافه بر نفت، از قاچاق قطعات باستانی و اعضای انسان نیز سخن می‌گویند.² داعش قادر است تعداد زیادی ماشین تویوتای صفر کیلومتر را از نمایندگی‌های این شرکت خریداری و سپس آنها را وارد سوریه کند تا به توان کشتاری خود بیافزاید. شرکت تویوتا مدعی است که خود هم نمی‌داند چگونه نمایندگی‌های آنان این خودروها را به فروش رسانده که در نهایت سر از صفوف جنگی داعش در آورده‌اند و راهی هم برای کنترل این

¹ The Soufan Group. (2015). *Foreign Fighters: An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq*. (<http://soufangroup.com/>).

² خلافة داعش، هیثم مناع، المؤسسة الاسكاندینافیه لحقوق الانسان، 2014م

پروژه ندارد.³ لیست این قابلیت‌های خیره کننده می‌تواند بسیار طولانی‌تر از نکات فوق الذکر باشد. اما، از طرفی، این ویژگی‌ها می‌توانند دال بر این باشند که فهم قوت گرفتن جهادگرایان بدون فهم محیط بزرگتری که جهادگرایی در آن سیر کرده و قوت می‌گیرد کاری دشوار است. مناع در این رابطه می‌گوید «بدون شک، شبکه‌ها و دست‌های متعددی در پشت به خدمت گرفتن جریان جهادی تکفیری قرار دارد. از این‌رو، نمی‌توان آدم عاقلی را متقاعد کرد که یک حدیث نبوی ضعیف که از بازگشت خلافت در منطقه غوطه (در نزدیکی دمشق) سخن می‌گوید انگیزه اصلی هجرت این همه جوان که با خود پروژه مرگ به‌مراه آورده و از هرگونه پروژه‌های که متعلق به زندگی است بی‌خبرند، باشد».⁴ هدف این فصل از کتاب نیز فهم محیطی است که جهادگرایی می‌تواند در آن به‌کار گرفته شده یا قوت بگیرد.

نقش یک قدرت خارجی که بخواهد جنبشی جهادگرا را در راستای منافع سیاسی خود و در جهت تضعیف رقیب به‌کار بگیرد در برهه‌هایی از سیر تاریخی این جنبش، مورد توجه محققین قرار گرفته است. در این راستا، در رابطه با قوت گرفتن وهابیت در عربستان و قوت گرفتن مجاهدین در افغانستان، برای ایجاد فشار بر علیه شوری سابق، کارهای زیادی صورت گرفته است. به عنوان مثال، حمید الگر، استافان شوارتز و رضا اسلان، در کارهای جداگانه خود، به این سوال پرداخته‌اند که چگونه جنبشی مانند جنبش وهابیت که از ایده‌های افراط‌گرایانه، حذفی و خشن برخوردار است توانسته که تا به امروز دوام بیاورد. این سوال از این جنبه مورد اهمیت قرار می‌گیرد که با نگاه دینی صرف، دیگر ادیان (مانند یهودیت و مسیحیت) نیز شاهد ظهور فرقه‌های افراطی و بنادگرایانه بوده‌اند، اما به دلیل عدم اقبال و عدم تطابق با شرایط زمانه مضمحل شده و از بین رفته‌اند. هر سه پژوهشگر در پاسخ به سوال مطرح شده، راز بقای وهابیت را در اقبال دینی نیافته و بیشتر به مسائل سیاسی و حمایت قدرتی خارجی تکیه کرده‌اند. از این‌رو، حمایت بریتانیا از جنبش وهابی بر علیه امپراطوری عثمانی که تا ابتدای قرن بیستم رقیب بریتانیا بود مورد توجه قرار می‌گیرد. شکست و انحلال امپراطوری عثمانی در اوایل قرن بیستم مصادف است با تشکیل دولت عربستان سعودی، استخراج و فروش نفت و سرپرستی دو شهر مکه و مدینه که مهم‌ترین شهرهای مقدس در جهان اسلامند.

اما آنچنانکه در این فصل بحث خواهد شد، تنها برهه وهابیت در عربستان و جهاد در افغانستان نیست که از منظر حمایت قدرت‌های خارجی قابل بررسی است. بلکه، کل تاریخ جهادگرایی، از زمان پیدایش بستر نظری آن توسط ابن تیمیه تا جهاد در سوریه و عراق را می‌توان از زاویه رقابت‌ها، چشم و هم‌چشمی‌های سیاسی و بکارگیری مستقیم و غیر مستقیم افراط‌گرایان، حتی خواسته یا ناخواسته، توسط قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی دید. بدون شک، کماکان زمان لازم است تا تصویر جهاد در سوریه و عراق به وضوح تصویر جهاد در افغانستان دهه ۸۰ و ۹۰ و اسناد بدست آمده از آن برسد. با این وجود، حد الامکان سعی شده تا اسنادی که تا زمان نوشتن بدست آمده، در این فصل گنجانده شوند.

³ Mosk, M & Ross, B. (2015). US Officials Ask How ISIS Got So Many Toyota Trucks. (ABC News). Retrieved 18/1/2016, from: <http://abcnews.go.com/International/us-officials-isis-toyota-trucks/story?id=34266539>.

⁴ همان، ص 24